

การเมืองการปกครองของไทยกับพระพุทธศาสนา Thai government politics and Buddhism

วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์* พระมหาเสาวนีย์ สุภาจาโร[†]
อังคาร กาญจนเพชร[‡] ประลอง นนธ์ณรงค์[§]
สุธาทิพย์ นววิธากาญจน์^{**}

บทคัดย่อ

ประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมากในอัตราเฉลี่ย 94.6% ของคนไทยทั่วประเทศ ประการสำคัญของการนับถือศาสนาพุทธนั้นนำมาซึ่งการหลอมรวมจิตใจการยึดถือปฏิบัติตามหลักแห่งธรรมของพระบรมศาสดาของคนไทยทั่วประเทศ ด้วยความสำคัญเกี่ยวเนื่องและถูกฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน จึงมีความสำคัญอย่างมากในหลากหลายประเด็นมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้แก่ประชาชน แต่ด้วยการเมืองเป็นเรื่องของทุกคนในระบอบประชาธิปไตย พระสงฆ์ยังถือว่าอยู่ในฐานะที่เป็นพลเมืองตามกฎหมายเพียงแต่ไม่มีสิทธิเลือกตั้งเท่านั้นเอง

คำสำคัญ : การเมือง, การปกครอง, พระพุทธศาสนา

Abstract

Thailand is considered a Buddhist country with a majority of 94.6% of Thai nationwide. The importance of Buddhism leads to the fusion of the practice of Buddha Dharma principles by the Thais nationwide. With great importance and deep rooted for a long time. It is of great importance in a variety of issues. The Buddhism role is involved in building a political power base for the people. But Politics is for everyone in a democratic system. Monks are still considered as legitimate citizens, but they do not have the right to vote.

Keyword: Politics, Governance, Buddhism

บทนำ

จากการที่ประเทศไทยได้ถือเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่ สมัยกรุงสุโขทัย トラาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้เห็นได้โดยชัดเจนว่า เป็นวิถีชีวิตของคนไทยโดยส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาได้เข้ามามี อิทธิพลต่อการเมืองการปกครองในหลายกรณีด้วยกันดังตัวอย่างที่ผู้ปกครองจะต้องยึดถือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการบริหารงาน หรือในการปฏิบัติ หน้าที่ของตน (กมล สมวิเชียร, 2516)

* นายวีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์ ตำแหน่ง กรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนสำหรับสถานพินิจ จังหวัดปัตตานี กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม โทร 0936235444 อีเมล verasak.boon@mju.ac.th

[†] อาจารย์ประจำสาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

[‡] ดร.อังคาร กาญจนเพชร รองประธานศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า จังหวัดปัตตานี โทรศัพท์ 081 5996870 อีเมล ang032009@gmail.com

[§] พันตำรวจโท ดร.ประลอง นนธ์ณรงค์ รองผู้กำกับการ (ปฏิบัติการพิเศษ) ตำรวจภูธรจังหวัดปัตตานี ช่วยราชการ งานสืบสวนอาชญากรรมและภัยแทรกซ้อน ศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ส่วนหน้า โทรศัพท์ 081 8968387 อีเมล pralong@windowslive.com

^{**} ร้อยตำรวจเอกหญิง สุธาทิพย์ นววิธากาญจน์ รองสารวัตรฝ่ายอำนวยการ กองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง 6 ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โทรศัพท์ 063 1789653 อีเมล suthatip67@gmail.com

พุทธศาสนาสมัยกรุงสุโขทัย พ.ศ. 1800 หลังจากอาณาจักรพุกามและกัมพูชาเสื่อมอำนาจลงคนไทยจึงได้ตั้งตัวเป็นอิสระได้ก่อตั้งอาณาจักรขึ้นเอง 2 อาณาจักรได้แก่อาณาจักรล้านนาทางภาคเหนือของไทยซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่และอาณาจักรสุโขทัยซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดสุโขทัยในปัจจุบัน (พระเทพเวที (ประยูรย์ปยุตโต), 2531) ในทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นมา ของพระพุทธศาสนา ชาวไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาต่อเนื่องตลอดมา จนกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ของประเทศไทย เป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญข้อที่ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะมีผู้ตีความ ว่าเป็นการบ่งบอกโดยนัยว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะกำหนดตายตัวใน พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันคู่กันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และเป็นหลักประกันว่า องค์พระประมุขของชาติทรงเป็นศาสนิกแห่งศาสนาเดียวกันประชากรส่วนใหญ่ของประเทศของพระองค์ (กรมล ทอธรรมชาติ และคณะ, 2519) ดังนั้น ในบทความนี้จะกล่าวถึงพระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองใน บางแง่มุมเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

การเมืองการปกครอง

คำว่า “การเมือง” ในทางรัฐศาสตร์มีความหมายค่อนข้างกินความไปได้อย่างกว้างขวางมากโดยยากที่จะกำหนดให้แน่นอนตายตัวและชัดเจนลงไปได้ นักปรัชญาหรือผู้รู้ทางการเมืองจึงมีความเห็นที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป โดยทั่วไปจะนิยาม คำว่า การเมือง ด้วยการอธิบายถึง ลักษณะการเมืองหรือองค์ประกอบของการเมือง (สุรพล สุยะพรหม, 2547)

ส่วนคำว่า “การปกครอง” เป็นคำที่ใช้ในการบริหารบ้านเมืองในลักษณะที่มีผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองสูงสุด เรียกว่า พ่อเมือง หรือเจ้าเมือง กรมที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องการเมืองการปกครองให้มีความสุขและดูแลทุกข์ของประชาชนเป็นสำคัญ ก็ยังคงเรียกว่า กรมการเมือง พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้นิยามคำว่า “การเมือง” ว่าการเมือง คือ งานที่เกี่ยวกับ รัฐ หรือแผ่นดิน เช่น วิชาการเมือง ได้แก่ วิชา ที่ว่าด้วยรัฐ การจัดส่วนแห่งรัฐและการดำเนินการแห่งรัฐ (เดโช สวานานนท์, 2545).

เพลโต (Plato) นักปรัชญาการเมือง ชาวกรีกได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการเมืองไว้ว่า “การเมือง คือ พฤติกรรมของรัฐ ที่รัฐจำเป็นต้องทำเพื่อให้เกิดกิจกรรมต่างๆ การกระทำใดๆที่รัฐ ควรทำและต้องทำทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ตั้งแต่การวางนโยบาย ออกกฎหมาย และการบริหารงานต่างๆของรัฐ เพื่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม” (दानา ไซยพรธรรม, 2537). และเป็นเรื่องการแสวงหาความยุติธรรม เพื่อดำรงชีวิตที่เที่ยง (พรรคัด ผ่องแผ้ว, 2524). แสดงว่าการเมืองก็คือการที่ผู้ที่มีอำนาจในการปกครองสังคม ต้องเป็นผู้จัดสรรผลประโยชน์ใดๆ ให้เกิดขึ้นกับสังคมโดยรวมได้อย่างเหมาะสมลงตัว เพื่อให้สังคมนั้นๆสามารถที่จะอยู่ร่วมกันโดยปราศจากความขัดแย้งใดๆที่มีความรุนแรงเกินกว่าจะแก้ไขได้

อาริสโตเติล (Aristotle) ได้เสนอแนวคิดทางการเมืองไว้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์การเมืองที่มีธรรมชาติอยู่ร่วมกันในสังคมขนาดใหญ่ที่เรียกว่าเมือง หรือ รัฐ มนุษย์ไม่สามารถแยกกันอยู่เป็นหน่วยย่อยตามลำพัง ทั้งนี้เพราะต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันเพื่อการดำรงชีพ และความมั่นคงปลอดภัย ดังนั้นมนุษย์จึงรวมตัวกันตั้งรัฐขึ้นมารัฐจึงเป็นสถาบันที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และเป็นสิ่งจำเป็น รัฐสำคัญกว่าครอบครัวหรือมนุษย์แต่ละคน ทั้งนี้เพราะรัฐมีความสมบูรณ์ในตัวเอง จึงไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใคร แต่ครอบครัวและปัจเจกชนยังต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นจึงจำเป็นต้องรวมตัวกันเป็นรัฐ ดังที่อาริสโตเติลกล่าวว่า “ผู้ไม่อาจอยู่ในสังคมหรือไม่ต้องการอยู่ในสังคมเพราะพึ่งตนเองได้นั้น ถ้าไม่เป็นสัตว์ก็ต้องเป็นเทพเจ้า” และการเมืองย่อมเกี่ยวพันกับอำนาจ ได้แก่ อำนาจทางการเมือง ซึ่งต่างจากอำนาจอื่น โดยองค์การทางการเมืองจะต้องมีอำนาจปกครอง เป็นองค์อธิปัตย์ คุณลักษณะทางการเมืองประกอบด้วย 2 ประการ คือ อำนาจและการเมือง (จรรยา สุภาพ, 2538).

การเมืองกับการปกครอง มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน เพราะการเมือง หรือการบริหารระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อให้เกิดการบำบัดทุกข์ นั้น จำเป็นต้องอาศัยอำนาจ คือการเมือง จึงจะดำเนินการได้สำเร็จ เพราะฉะนั้น การศึกษาเรื่องการเมืองการปกครอง จึง หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับองค์กรที่ใช้อำนาจและระเบียบกฎเกณฑ์การบริหาร (เดโช สวานานนท์, 2545).

พระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการเมือง

เราจะเห็นได้ว่าประเทศไทยในปัจจุบันมีระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข เมื่อถ้ามองถึงเรื่องศาสนาประจำชาติแล้ว หลายคน ไม่ว่าจะเป็นคนไทย หรือคนต่างชาติก็ตาม จะกล่าวในลักษณะที่ตรงกันว่าเมืองไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติที่น่าจะเป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า หลักฐานต่างๆทั้งทางด้านสถาปัตยกรรมก็ดี หรือ

ศิลปะการก่อสร้างต่างๆ ณ สถานที่สำคัญๆ ล้วนบ่งบอกได้ว่าเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น ไม่เพียงเท่านั้น ทั้งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ก็ล้วนบ่งบอกความเป็นพุทธศาสนาอีกด้วย แต่ก็อาจจะมีคำถามค้างคาใจอยู่ในจิตใจและตามมาอีกหลายฝ่ายว่าทำไม พระพุทธศาสนานี้จึงมิได้เป็นศาสนาประจำชาติในลักษณะเชิงที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเสียที นั่นหมายถึง การบัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย” เรื่องนี้สำคัญเพียงแค่นั้นที่จะต้องบัญญัติพระพุทธศาสนาเป็นประจำชาติหรือไม่ควรที่จะบัญญัติเอาไว้เพราะเหตุที่ พระพุทธศาสนาที่อยู่คู่คนไทยมานานแสนนาน พระพุทธศาสนาอยู่ในจิตใจของคนไทยอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องบัญญัติหรือตรากฎหมายอะไรต่างๆ ไว้ก็ได้ เพราะพระศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจไม่เกี่ยวข้องกับบังคับสั่งการการเมือง หรือกฎหมายใดๆ ถึงแม้ไม่มีกฎหมาย พระพุทธศาสนาก็อยู่ได้ เพราะทุกวันนี้ศาสนาอยู่ได้ก็เพราะประชาชน นั่นก็คือ ประชาชน ชาวบ้าน เป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมาเท่าทุกวันนี้ มิใช่ภาครัฐบาลที่จะมาช่วยเหลือหรืออุปถัมภ์ พระพุทธศาสนาก็อยู่ได้และเจริญรุ่งเรืองเสียอีก (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2541)

อธิปไตยแบบราชาธิปไตยในคัมภีร์พระพุทธศาสนาพุทธศาสนาได้แบ่งอธิปไตยออกเป็น 3 อย่าง คือ 1) อัตตาธิปไตย คือ ความมีตนเป็นใหญ่ 2) โลกาธิปไตย คือ ถือโลกเป็นใหญ่ และ 3) ธรรมาธิปไตย คือ ถือธรรมเป็นใหญ่

พระพุทธเจ้าทรงนำ อธิปไตยทั้ง 3 นี้ มาอธิบายการประพฤติปฏิบัติธรรมของภิกษุ แต่ ก็สามารถนำมาอธิบายในด้านการปกครองได้ ธรรมาธิปไตยในการปกครองแบบราชาธิปไตยในคัมภีร์พระพุทธศาสนาในการประพฤติปฏิบัติธรรมของภิกษุ นั้น คำว่า ธรรมาธิปไตย (Supremacy of The Dhamma) หมายถึงการปรารถนาพระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัส ไว้ว่า หากประพฤติตามก็จะได้รับความสุข (Happiness) หรือ โลกุตตรสุข อันเป็นความสุขที่มีได้อิงอามิสต่างๆ หรือเจือปนด้วยกิเลสตัณหาใดๆ ไม่ ดังพุทธศาสนสุภาษิตว่า ธรรมที่ประพฤติดีแล้ว นำสุขมาให้ ผู้มีปิตินธรรมอยู่เป็นสุข ผู้ประพฤติธรรม อยู่เป็นสุข (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538)

แต่สำหรับการปกครองแล้ว คำว่า ธรรมาธิปไตย (Supremacy of the Dhamma) หมายถึง การปกครองที่ยึดถือธรรมหรือความถูกต้องเป็นใหญ่ การตัดสินใจทุกอย่างขึ้นอยู่กับความถูกต้องเท่านั้น ไม่ได้อิงอาศัยอามิสสินจ้าง หรือเกียรติยศ รวมถึงพรรคพวก ญาติพี่น้องแต่อย่างใด การปกครองในลักษณะนี้จำเป็นอย่างยิ่ง ที่ควรจะนำมาใช้กับทุกยุคสมัย เพราะไม่มีสิ่งใดที่จะเป็นอมตะเหมือนพระธรรม (ความถูกต้อง) ดังที่ กล่าวว่า ความจริงเป็นสิ่งไม่ตาย (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538)

แม้จะกล่าวอีกสักกี่ครั้งก็ยากสมัยก็คงเป็นอยู่อย่างนั้น อำนาจสูงสุดขึ้นอยู่กับธรรมะคือความถูกต้องโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นความเห็นของคนส่วนใหญ่หรือคนส่วนน้อย ก็ตาม แม้จะเป็นความเห็นของบุคคลคนเดียว (ปัจเจกบุคคล) ทว่า เป็นความเห็นที่ขอบธรรมหรือเป็น ความเห็นที่ถูกต้องแล้ว ก็ถือเอาตามนั้นดังจะเห็นว่ามันปกครองผุ่ยิ่งใหญ่ คือ พระเจ้าจักรพรรดิ ตามคติของพระพุทธศาสนาต้องมีหน้าที่ 1 อย่างใน 5 ประการ คือ ธรรมาธิปไตย ซึ่งมีความหมายว่ายึดธรรมเป็นใหญ่ ได้แก่ยึดถือความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล หลักการ กฎกติกาที่ขอบธรรม เป็นบรรทัดฐาน เคารพธรรม เชิดชูธรรม นิยมธรรม ตั้งตนอยู่ในธรรม ประพฤติธรรมด้วยตนเอง (ที.ปา. (ไทย) 11/35/65.)

การเมืองการปกครองในแนวทางพระพุทธศาสนา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงวางหลักการเมืองการปกครองเอาไว้แก่เจ้าลิจฉวีซึ่งได้ ปกครองแบบสามัคคีธรรมหรือสมาพันธ์รัฐซึ่งถือว่าการปกครองที่ถือค่อนข้างที่จะเป็น ประชาธิปไตยมากที่สุดในยุคนั้น หลักธรรมการปกครองซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้มีชื่อว่า “อภิธานียธรรม” แปลว่า ข้อปฏิบัติไม่เป็นที่ตั้งของความเสื่อม หรือข้อที่ประพฤติปฏิบัติ แล้วจะไม่นำไปสู่ความเสื่อมเรียกอย่างง่ายว่า ปฏิบัติแล้วจะสามารถรักษาความเจริญรุ่งเรือง เอาได้นั่นเอง ซึ่งมีทั้งหมด 7 ประการ ได้แก่

1. มีการประชุมกันเสมอ และพร้อมเพรียง
2. การประชุมเป็นไปโดยสามัคคี เข้าประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมพร้อมกัน ปฏิบัติกรรมนิยที่ควรทำโดยพร้อมกัน
3. ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ควรบัญญัติ ไม่ทำลายข้อบัญญัติที่เหมาะสม ยึดถือปฏิบัติ ตามบัญญัติที่รับรองอยู่
4. สักการะเคารพนับถือบูชา ผู้เฒ่าแก่ของบ้านเมือง และเชื่อฟังปฏิบัติตาม
5. ไม่ทำการข่มขืนน้ำใจกุลสตรีโดยพลการ เชิดชูเกียรติศักดิ์ศรีของกุลสตรีให้สูงเด่น
6. สักการะเคารพนับถือบูชา ปุชนียสถานทั้งภายในและภายนอกเมือง ไม่ทำลาย การบริจาคบำรุงที่เป็นมาโดยธรรมแต่โบราณ

7. ถวายการคุ้มครองป้องกันด้วยดีในพระอรหันต์ของชาวเมือง พร้อมด้วยใจปรารถนาว่า ท่านที่ยังไม่ได้มา ขอได้โปรดมาเมืองข้าพเจ้าเถิด ส่วนท่านที่มาแล้วขอให้ท่านอยู่เป็นผาสุกในเมืองนี้เถิด (พระราชนิพนธ์ ประยุทธ์ ปยุตโต, 2526)

จะเห็นได้ว่า แนวทางการปกครองที่พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงวางไว้ นั้นซึ่งสามารถพอที่จะสรุปเป็นแนวและใจความได้ดังนี้คือ

อปริหานิยธรรมข้อที่ 1 และข้อที่ 2 นั้น พระพุทธเจ้าทรงเน้นเรื่อง

1. หลักความสามัคคี คือมีความคิดเห็น การแสดงออกเป็นไปแนวทางเดียวกัน มีความรักใคร่สมัคสมานสามัคคีเป็นพี่น้องกัน

2. หลักความเสมอภาค คือไม่เลือกปฏิบัติคือต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์หรือ กฎระเบียบของสังคมที่วางไว้อปริหานิยธรรมข้อที่ 3 นั้นพระพุทธองค์ทรงเน้นเรื่อง

3. หลักความเหมาะสมซึ่งหมายถึงการเอาสิ่งที่ไม่ควรไม่เหมาะสมกับสังคมไทยมาใช้และบัญญัติไว้ อย่างเช่น รับแนวคิดวัฒนธรรมตะวันตกมาเป็นข้ออ้างและนำมาบัญญัติเอาไว้เป็นกฎหมาย จะเห็นได้ว่าทุกคนไทยคิดอย่างไรก็ไม่ค่อยที่จะแตกต่างจากฝรั่งมากนักเพราะอิทธิพลตะวันตกได้แพร่ระบาดเข้ามาดุจเชื้อโรค ทำให้คนไทยจึงต้องตกเป็นทาสวัฒนธรรมตะวันตกโดยปริยาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวัตถุนิยม เห็นเงินเป็นพระเจ้า บริโภคนิยม เสรีนิยม ทุนนิยม ต่างๆเหล่านี้ เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้เมื่อจะร่างหรือบัญญัติกฎหมายจึงเป็นไปตามแนวทางตะวันตกทุกประการ ส่วนเรื่องการทำลายข้อบัญญัติที่เหมาะสมนั้นเห็นได้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวฉบับนี้ได้ชัดเจนว่าได้ถอดข้อความบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพุทธมามกะซึ่งอย่างนี้ไม่ถูกต้องเพราะเมืองไทยเป็นเมืองแห่งพุทธศาสนามายาวนานครั้งตั้งแต่ก่อตั้งประเทศ การกระทำของนักกฎหมายเป็นการทำลายความมั่นคงของประเทศชาติและพระพุทธศาสนาหรือไม่ หรือออกกฎหมายเพื่อรับใช้ศาสนาอื่น ๆ เท่านั้น อปริหานิยธรรมข้อ 4 กล่าวถึงเรื่อง

4. หลักความเสมอภาคทางเพศ หรือยกย่องให้เกียรติสตรี หรือปัจจุบันได้มีการมาเรียกร้องให้สตรีมีความเสมอภาคเท่าเทียมกับบุรุษ (เพราะไปรับแนวคิดมาจากตะวันตก) ซึ่งทางพระพุทธศาสนาได้มีมาก่อนตั้งนานแล้ว พระพุทธเจ้าทรงมองว่า ไม่ว่าหญิง หรือชาย ก็สามารถพัฒนาตนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐนั่นเอง

อปริหานิยธรรมข้อ 5 ข้อที่ 6 ข้อ 7 ได้กล่าวถึงเรื่อง หลักของการให้เกียรติสิทธิและหน้าที่ผู้อื่น หมายถึง การยกย่องให้เกียรติบุคคล ที่มีอายุ หรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

5. หลักการของศีลธรรม หมายถึง การมีความอ่อนน้อม เคารพบูชาในสิ่งที่ตนนับถือ มีมโนธรรม ตลอดจนให้การอุปถัมภ์คุ้มครองพระศาสนา ซึ่งเมืองไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่ในอดีต แต่ในปัจจุบันไม่ได้รับคุ้มครองอุปถัมภ์เท่าที่ควร พระพุทธวันนี้จึงอยู่อย่างโดดเดี่ยว ถูกตัดหางปล่อยวัด ถูกกีดกันไม่ให้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับสังคม ทั้งที่เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องอบรมสั่งสอนให้คนเป็นคนดี แต่กลายเป็นว่าพระทุกวันนี้ถูกตอนมิให้ไปไหน ให้กินนอนอยู่กับที่ แล้วอย่างนี้จะไม่ให้พระภิกษุอุปาสกอุบาสิกา ออกมาเรียกร้องได้อย่างไร (พระราชวรานุกรณประยุทธ์ ปยุตโต, 2539)

สรุปได้ว่า หลักการเมืองการปกครองในแนวทางพระพุทธศาสนา“อปริหานิยธรรม” นั้นจะต้อง ประกอบด้วยหลักการสามัคคี เสมอภาคทางสถานะภาพ และทางเพศ การให้เกียรติ มีศีลธรรม ซึ่ง การปกครองในลักษณะนี้จะทำให้สังคมเจริญไม่ก้าวถอยหลังไปสู่ความเสื่อม

พระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

การบริหารรัฐกิจแบบสามัคคีธรรมมาใช้ในสังคมไทยการบริหารรัฐกิจแบบสามัคคีธรรมมาใช้ในสังคมไทยนั้น ผู้เขียนได้อธิบายประวัติศาสตร์การปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย โดยเปรียบเทียบกับในคัมภีร์ ประวัติศาสตร์การปกครองแบบประชาธิปไตยได้รับอิทธิพลจากโลกตะวันตก ซึ่งได้วิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน ประชาธิปไตยในสังคมไทย ปัจจุบันอยู่ภายใต้ “การปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข” ทำให้มีการปฏิรูปการเมืองการปกครอง กฎหมายรัฐธรรมนูญ และการจำแนกการบริหารการปกครอง สถาบันและองค์กรต่างๆ ได้แก่ พรรคการเมือง (Political Party) สถาบันทางการเมือง (Political Institution) และองค์กรเอกชนต่างๆ (Private Organ) ผู้เขียนจึงศึกษา การปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเปรียบเทียบกับแบบสามัคคีธรรมตามหลักการเมืองการปกครองในแนวทางพระพุทธศาสนา“อปริหานิยธรรม” ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบประชาธิปไตยแบบหนึ่ง ใน 3 ประเด็น คือ

- (1) ความหมายของประชาธิปไตยในปัจจุบัน
- (2) ประเภทของประชาธิปไตย
- (3) หลักการปกครองแบบประชาธิปไตย

ความหมายของประชาธิปไตยในปัจจุบัน

ได้กล่าวมาแล้ว คำว่า “ประชาธิปไตย” แปลว่า การปกครองที่ยิ่งใหญ่โดยยึดเสียงของประชาชนส่วนมากเป็นเกณฑ์ ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

ในภาษาอังกฤษ คือ Democracy มาจากภาษากรีกว่า Demokratia มาจาก Demos = ประชาชน Kratia = อำนาจ เมื่อแปลรวมกันตรงกับคำอังกฤษว่า People's Power สรุปคานิยามของประชาธิปไตย คือรูปแบบการปกครองที่ประชาชนทรงอำนาจสูงสุดและใช้อำนาจนั้นทางผู้แทนของตน”(สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2541)

โดยสรุป คือ การปกครองโดยยึดเสียงข้างมากเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเดียวกับการปกครองแบบสามัคคีธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แปลว่า หลักการปกครองที่ชอบธรรม สามัคคีธรรม หมายถึงการปกครองที่พร้อมเพรียงอย่างชอบธรรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักการทางประชาธิปไตยมากขึ้น จึงมีการแบ่งความหมายเป็น 2 แนวทาง คือ

1. ความหมายอย่างแคบ หมายถึง “ประชาธิปไตยที่เป็นระบบการเมืองการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจปกครองตนเอง หลักการนี้เป็นการใช้อำนาจในการปกครองตนเองที่ประชาชนยอมมอบ อำนาจผ่านคณะผู้บริหาร เช่น รัฐบาล และสถาบันทางการเมืองในรูปแบบการเลือกตั้ง เป็นต้น คือ การปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ มีอำนาจสูงสุด (ศ.ดร.ลิขิต ธีรเวคิน, 2546) มีลักษณะพิเศษ คือ ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และมีสิทธิอำนาจ และโอกาสในการเข้าควบคุมกิจการทางการเมืองของชาติ (ณัชชาภัทร อุตรงจิตร, 2548)

2. ความหมายอย่างกว้าง หมายถึง ประชาธิปไตยที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ที่มีการยอมรับสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ความสำคัญและประโยชน์ต่างๆ ซึ่งกันและกันโดยมีเหตุผลเป็นเครื่องนำมาซึ่งความสุขร่วมกัน ปัจจุบันประชาธิปไตยมีลักษณะสำคัญทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองประชาธิปไตยน่าจะหมายถึงปรัชญาของสังคมมนุษย์ หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ หรือหลักการที่กำหนดพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ ในกิจการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม” (ณัชชาภัทร อุตรงจิตร, 2548)

ประเภทของประชาธิปไตย

สามารถแบ่งประชาธิปไตย เป็น 2 ประเภท คือ

- 1) แบบโดยตรง
- 2) แบบโดยอ้อม

1. แบบโดยตรง (Direct Democracy) หรือ แบบบริสุทธิ์ (Pure Democracy) คือ การที่ประชาชนสามารถแสดงความเห็นในที่ประชุม โดยไม่ต้องผ่านตัวแทนหรือมติของที่ประชุมประชาชนใช้อำนาจ ปกครองกันเองเลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยตนเอง เหมาะสมสำหรับประเทศเล็กและประชากรไม่มาก เช่น กรีซ ในสมัยโบราณ เรียกประชุมประชาชนทุกคนและลงมติโดยการชูมือหรือนำก้อนหินไปใส่ในภาชนะบรรจุช้าย หรือชวาวาจำนวนก้อนหินคือคะแนนเสียง กรณีตัวอย่างที่มีการเรียกประชุมบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีจำนวน ไม่มากเช่น ประมาณ 100 – 200 คน มีการอภิปรายถกเถียง จากนั้นก็ลงคะแนนเสียงเพื่อหาข้อยุติ ถือได้ว่าเป็นประชาธิปไตยโดยตรง แต่ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เช่น จังหวัด หรือประเทศชาติ การใช้ระบบประชาธิปไตยโดยตรงคงกระทำกันไม่ได้ ต้องใช้ระบบประชาธิปไตยโดยการเลือกตั้งตัวแทน (ศ.ดร.ลิขิต ธีรเวคิน, 2546) เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ ส.ส.

2. แบบโดยอ้อม (Indirect Democracy) หรือแบบมีผู้แทนราษฎร (Representative Democracy) คือการที่ราษฎรปฏิบัติโดยการเลือกสรรบุคคลที่มีศักยภาพทางด้านความรู้และจริยธรรมเข้าไป บริหารและตัดสินใจแทนตน ในวาระ 2 ปี 4 ปี หรือ 5 ปีอาจเรียกว่าประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) ไปทำหน้าที่ใช้อำนาจอธิปไตยทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ รูปแบบของรัฐบาลมี 3 ระบบ (ณัชชาภัทร อุตรงจิตร, 2548) คือ

- ก) แบบรัฐสภา
- ข) แบบประธานาธิบดี
- ค) แบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี

หลักการปกครองแบบประชาธิปไตย

โลกตะวันตกถือว่าเป็นต้นกำเนิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีวิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองตั้งแต่อดีต ลักษณะเป็นประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Liberal Democracy) ซึ่งมีความสำคัญต่อการ ศึกษาความเป็นมาของหลักการประชาธิปไตยในปัจจุบัน มีลักษณะ 10 ประการ (ดร.ลัทธิกาล ศรีระมย และสุชัย ทองแก้วกุล, 2538) ดังนี้

1. อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หรือของมหาชน

2. ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งผู้นำโดยเสรี
3. ประชาธิปไตยเน้นการมีผู้นำที่มีความรับผิดชอบ
4. ประชาธิปไตยมุ่งให้มีระบบกฎหมายที่ประกันความเสมอภาคของประชาชน
5. ประชาธิปไตยยอมรับการมีพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคขึ้นไป
6. ประชาธิปไตยส่งเสริมการมีความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
7. ประชาธิปไตยไม่มีการกีดกันกลุ่มสำคัญๆออกจากการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ
8. การมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
9. ประชาชนมีความสำนึกในหน้าที่แห่งการเป็นพลเมืองดี
10. เป็นความเชื่อมั่นในความดีของมนุษย์

สำหรับหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ได้ศึกษาใน 3 ประเด็น คือ

ก) สิทธิเสรีภาพ

ข) ความเสมอภาค

ค) ภารดรภาพ

ก) **สิทธิ เสรีภาพ** หลักการที่สำคัญ คือ อาศัยเสียงข้างมาก ดังคำที่ว่า “เสียงของประชาชนนับว่าเป็นเสียงสวรรค์” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) แต่สิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นต้องอยู่ภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย (ทองทิพ วิริยะพันธุ์ และคณะ, 2531)

สิทธิ (Rights) คือ อำนาจอันชอบธรรมหรือความสามารถที่จะกระทำการใดโดยชอบธรรม สิทธิของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับโดยธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมาย เพราะฉะนั้นอำนาจอื่นแม้กระทั่งอำนาจของรัฐจะก้าวล่วงในสิทธิของบุคคลไม่ได้

เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง ความอิสระในการกระทำการใดๆ ได้ตามปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง แต่มีขอบเขตอำนาจจำกัดว่าต้องไม่ละเมิดกฎหมายหรือสิทธิของบุคคลอื่น เสรีภาพนั้นเป็นเครื่องมือเพื่อจะสร้างและใช้โอกาส ไม่ถูกปิดกั้น เปิดโอกาสให้ศักยภาพของเรามีช่องทางออกไปเป็นประโยชน์ได้จริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

ความเสมอภาค (Equality) เป็นพื้นฐานของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (human dignity) ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยมีต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่นๆ อาทิ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด (ผศ.ดร. เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2552)

แนวคิดการปกครองตามรูปแบบประชาธิปไตยตามทัศนะพระพุทธศาสนา

การศึกษาถึงแนวคิดประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตย โดยศึกษาข้อมูลที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ดังรายละเอียด

หลักประชาธิปไตย คือการให้อำนาจแก่ประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน การให้อำนาจทั้งทางนิติบัญญัติ การบริหาร และด้านตุลาการ หลักการสำคัญของระบอบการเมืองที่ได้รับความศรัทธาเลื่อมใสจากประชาคมโลกอย่างแพร่หลายมากที่สุดในปัจจุบันซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

1) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) เพื่อแสดงออกถึงอำนาจในการปกครองของประชาชนโดยแท้จริง ประชาชนจะแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้อำนาจกำหนดตัวผู้ปกครอง และผู้แทนของตน รวมทั้งอำนาจในการถอดถอนในกรณีที่มีการใช้อำนาจโดยมิชอบ โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งของประชาชนอย่างอิสระเสรีแบบลับและทั่วถึง มีกำหนดเวลาที่แน่นอน ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักอธิปไตย 3 ประการคือ หลักอัตตอธิปไตย คือการเอาตนเป็นใหญ่ หลักโลกอธิปไตย คือการเอาโลกเป็นใหญ่ และหลักธรรมอธิปไตย คือการเอาหลักธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งพระพุทธศาสนาเน้นหลักธรรมอธิปไตยเป็นรูปแบบในการปกครองที่ดีที่สุด

2) หลักเสรีภาพ (Liberty) หมายถึง การที่บุคคลสามารถกระทำ หรืองดเว้นกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามที่ต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำหรืองดเว้นการกระทำนั้นไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามหลักพระพุทธศาสนา มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ ไว้ในพระวินัยไว้อย่างชัดเจน เช่น การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสงฆ์ในการทำอุทิศกรรม ทำด้วยสงฆ์จตุรกร คือ สงฆ์ 4 รูปขึ้นไป ได้แก่ การสวดปาฏิโมกข์ ทำสังฆกรรม เป็นต้น การทำอุทิศตถุตถกรรม ทำด้วยสงฆ์ปัญจจตุรกร คือ สงฆ์ 5 รูปขึ้นไป ได้แก่ การกรานกฐิน เป็น

ต้น และยุติเหตุการณ์ ด้วยสงฆ์ 10 รูปขึ้นไป (ยกเว้นในที่กัณดารที่หาพระสงฆ์ได้ยาก) ได้แก่ การอุปสมบท เป็นต้น นอกจากนั้นพระพุทธานุญาตให้หลักเสรีภาพในการคิด เช่น ชาวกาลามะ ในการที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ ในกาลามสูตร 10 ประการ เช่น อย่าเชื่อเพียงเพราะเล่าสืบกันมา ฟังตามกันมา ชาวลือ การอ้างตำราหรือทฤษฎี เป็นต้น หากจะเชื่อต้องใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบตามหลักของโยนิโสมนสิการ

3) หลักความเสมอภาค (Equality) คือ ในระบอบประชาธิปไตยเชื่อมั่นว่า หากมนุษย์มีโอกาสที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน ถึงแม้ว่าจะมีความสามารถที่แตกต่างก็ตาม มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตที่ดีร่วมกันได้ ดังนั้นความเสมอภาคจึงหมายถึง ความเสมอภาคขั้นพื้นฐานที่ประชาชนในสังคมเดียวกันมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกันได้ ในพระพุทธศาสนา จะเห็นได้อย่างชัดเจนในการให้ความเสมอภาคในเรื่อง วรรณะ เชื้อชาติ เช่น บุคคลไม่ว่าจะอยู่วรรณะไหนก็สามารถเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาได้ และนับถือกันในเรื่องของพรชา โดยไม่คำนึงว่าจะอยู่วรรณะใด เชื้อชาติใด หลักความเสมอภาคในการเคารพนับถือพระรัตนตรัย เป็นต้น

4) หลักการปกครองโดยกฎหมาย (Rule of Law) หลักการนี้มีขึ้นเพื่อมุ่งจะให้ความคุ้มครองแก่สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้ปกครองจะใช้อำนาจใดๆ ได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ อีกทั้งการใช้อำนาจนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเท่านั้น การจำกัดสิทธิเสรีภาพใดๆ ของประชาชนจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายเท่านั้น ในพระพุทธศาสนามีพระวินัย ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่เป็นหลักปฏิบัติของสงฆ์ ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหมู่คณะมีความสุข ชุมชนชั่ว ปกป้องคนดี จนถึงเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม คือพระพุทธศาสนา เป็นต้น

5) หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule) การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น ในการตัดสินใจใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นกาหนดตัวผู้ปกครอง หรือการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ จะต้องถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ และเพื่อให้มั่นใจว่าการตัดสินใจนั้นสะท้อนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่อย่างแท้จริงจะต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย (Minority Right) ทั้งนี้ เพื่อประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้มติในลักษณะพวกมากลากไป ในพระพุทธศาสนา ก็ใช้หลักเสียงข้างมาก เป็นเครื่องตัดสิน เช่น การรับภิกษุ จะต้องมีการถามท่ามกลางสงฆ์ว่า พระภิกษุรูปใดสมควรได้รับผ้ากฐิน โดยมีการเสนอพระภิกษุรูปที่สมควรได้รับผ้ากฐิน หากพระภิกษุสงฆ์เห็นด้วยก็เปล่งวาจาพร้อมกันว่า “สาธุ” หรือหากภิกษุรูปใดทำผิดพระวินัย ก็มีการตัดสินที่เรียกว่า “เยภยยสิกา” คือ การระงับด้วยเสียงข้างมากลงมติ ทั้งอภิกษุและการระงับสงฆ์ส่วนใหญ่ และในการประชุมทำสังฆกรรมต่างๆ นั้น ต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ หากมีข้อข้องใจมีสิทธิยับยั้ง (Veto) ได้ แม้เพียงพระภิกษุรูปเดียวทั่วทั้ง สงฆ์ทั้งหมดก็ต้องฟัง ดังกรรมาจาที่ว่า “ยสสายสมโตขมติ...โส ตุนหสยสสน ขมติ โส ภาเสยย” แปลว่า “ถ้ากรรมนี้ ชอบใจต่อท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเงียบ ถ้าไม่ชอบใจต่อท่านผู้ใด ผู้นั้นพึงพูดขึ้น” (ลิขิต ธีรเวคิน, 2518)

บทสรุป

ประเทศไทยได้ถือเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติและในวิถีชีวิตของคนไทยโดยส่วนใหญ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันคู่กันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และสถาบันชาติไทย มีระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

พระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย การปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเปรียบเทียบกับแบบสามัคคีธรรมตามหลักการเมืองการปกครองในแนวทางพระพุทธศาสนา คือ “อปริหานิยธรรม” นั้นจะต้องประกอบด้วยหลักการสามัคคี เสมอภาคทางสถานะภาพ และทางเพศ การให้เกียรติ มีศีลธรรม ซึ่งการปกครองในลักษณะนี้จะทำให้สังคมเจริญไม่ก้าวถอยหลังไปสู่ความเสื่อม การปกครองแบบสามัคคีธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แปลว่า การปกครองโดยยึดเสียงข้างมากเป็นใหญ่ หลักการปกครองที่ชอบธรรม สามัคคีธรรม หมายถึงการปกครองที่พร้อมเพรียงอย่างชอบธรรม

แนวคิดประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับแนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

1) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) เพื่อแสดงออกถึงอำนาจในการปกครองของประชาชนโดยแท้จริง โดยใช้อำนาจกำหนดตัวผู้ปกครอง และผู้แทนของตน รวมทั้งอำนาจในการถอดถอน ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักอธิปไตย 3 ประการคือ หลักอรรถาธิปไตย คือการเอาตนเป็นใหญ่ หลักโลกาธิปไตย คือการเอาโลกเป็นใหญ่ และหลักธรรมาธิปไตย คือการเอาหลักธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งพระพุทธศาสนามุ่งเน้นหลักธรรมาธิปไตยเป็นรูปแบบในการปกครองที่ดีที่สุด

2) หลักเสรีภาพ (Liberty) หมายถึง การที่บุคคลสามารถกระทำ หรือดเว้นกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามที่ต้องการ และไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ตามหลักพระพุทธศาสนา มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ ไว้ในพระวินัยไว้อย่างชัดเจน เช่น การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสงฆ์

3) หลักความเสมอภาค (Equality) ความเสมอภาคจึงหมายถึง ความเสมอภาคขั้นพื้นฐานที่ประชาชนในสังคมเดียวกันมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกันได้ ในพระพุทธศาสนาการให้ความเสมอภาคในเรื่อง วรรณะ เชื้อชาติ

4) หลักการปกครองโดยกฎหมาย (Rule of Law) ผู้ปกครองจะใช้อำนาจใดๆ ได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ และต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ในพระพุทธศาสนามีพระวินัย ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่เป็นหลักปฏิบัติของสงฆ์ ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหมู่คณะ มีความสงบสุข ช่มชู้ญ ปกป้องคนดี จนถึงเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม คือพระพุทธศาสนา

5) หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule) ในการตัดสินใจใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดตัวผู้ปกครอง หรือการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ จะต้องถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ และจะต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย (Minority Right) ในพระพุทธศาสนา ก็ใช้หลักเสียงข้างมาก เป็นเครื่องตัดสินและต้องฟังเสียงข้างน้อย

บรรณานุกรม

- กมล สมวิเชียร. (2516). **ประชาธิปไตยกับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ. (2519). **การเมืองและการปกครองไทย**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ณัชชาภัทร อุนตรงจิตร, (2548). **รัฐศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3)** กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- दानุภา ไชยพรธรรม. (2537). **การเมืองการปกครอง (ฉบับชาวบ้าน)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มายิก.
- เดโช สนวนานนท์. (2545). **พจนานุกรมศัพท์ทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นาตาตาสโลก กวาง จำกัด.
- ทองทิพย์ วิริยะพันธุ์ และคณะ, (2531). **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : มิตรนราการพิมพ์.
- ที.ปา. (ไทย) 11/35/65.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2524). **รัฐศาสตร์ พัฒนาการและแนวการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ศรีอนันต์.
- พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต. (2541). **ธรรมกับสังคมไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2543). **กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____ (2538). **การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย. (พิมพ์ครั้งที่ 3)** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท
สหธรรมิก จำกัด.
- พระราชวรมนี ประยุทธ์ ปยุตโต. (2526). **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- _____. (2539). **การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- ลัทธิกาล ศรีวรรมย และสุชัย ทองแก้วกุล. (2538). **หลักรัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : SR printing.
- ลิขิต อีร์เวคิน. (2546). **ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาระบบการพิมพ์.
- _____. (2518). **การพัฒนาการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2538). **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 32)** กรุงเทพมหานคร :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุรพล สุยะพรหม. (2547). **การเมืองกับการปกครองของไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย